

Бейсенов Б.Қ., Игисенова А.Р.
**Заманауи әлем және жаһандық
қауіпсіздік**

Қазіргі әлемдегі діни және ұлттық негіздегі қақтығыстарды шешудің бір жолы – бұл жалпыадамзаттық рухани және әдептілік құндылықтар мен мұраттарды насихаттау. Қазіргі Еуропа елдеріндегі мигранттар мен босқындар мәселесі, Солтүстік Африка мен Таяу Шығыстағы жанжалдар алпауыт елдердің геосаяси және геоэкономикалық мүдделер қақтығысынан туындауда. Түйткілді және даулы мәселелерді шешудің ұтымды жолы теңдік пен шынайы әріптестік қағидаты болуы тиіс.

Түйін сөздер: адамзат, секуляризм, дін, дінтану, конфессияаралық диалог, төзімділік, зайырлылық, терроризм, мигранттар және т. б.

Beysenov B.K. Igisenova A.R.
**Modern world and global
security**

One of the main ways of resolving conflicts on religious and ethnic grounds in the world today – the cultivation and promotion of human spiritual and moral values and ideals. Modern problems and conflicts of migrants and refugees in Europe, North Africa and the Middle East, the result of geopolitical and geo-economic interests of certain countries. In connection with the situation one of the best ways to solve modern problems can be real equality and parity cooperation all sides.

Key words: humanity, secularism, religion, religious, interfaith dialogue, tolerance, secularism, terrorism, migrant.

Бейсенов Б.К. Игисенова А.Р.
**Современный мир
и глобальная безопасность**

Один из основных путей решения конфликтов на религиозной и этнической основе в современном мире – культивирование и пропаганда общечеловеческих духовных и нравственных ценностей и идеалов. Современные проблемы и конфликты мигрантов и беженцев в странах Европы, Северной Африки и на Ближнем Востоке возникли в результате геополитических и геэкономических интересов определенных стран. В связи со сложившейся ситуацией одним из оптимальных путей решения современных проблем может стать реальное равноправие и паритетное сотрудничество всех сторон.

Ключевые слова: человечество, секуляризм, религия, религиоведение, межконфессиональный диалог, толерантность, светскость, терроризм, мигранты.

ЗАМАНАУИ ӘЛЕМ ЖӘНЕ ЖАҒАНДЫҚ ҚАУІПСІЗДІК

XXI ғасырда адамзат жаһандық өркениеттің жаңа шыңына аяқ басты. Жаңа ғасыр адамзатқа ортақ өркениетті мәдениетаралық, дінаралық келісімдер және тең құқылы өзара әріптестік негізінде ғана дамытуға болатындығын айқындап отыр. Жаһандық сын-қатерлер (саяси оқшалау, экономикалық санкциялар, сауда жанжалдары, ақпараттық-гибридті соғыстар, түрлі фобиялар, лаңкестік, әлемнің саяси картасын жаңадан қарауға талпыныс, геосаяси және геоэкономикалық мүдделер қақтығысы, империялық пиғылдардың қайта оянуы, дінаралық текетірестер, босқындар мен мигранттар мәселесі) адамзаттың бүгінгі мен болашағына қатер төндіретіні анық. Еуропа елдеріндегі мигранттардың тасқыны антимигранттық көңіл-күйді тудыруда. Діни және ұлттық ерекшеліктер әрі өмір салттық ұстанымдардың айырмашылығы қоғамдық психологияда түсінбеушіліктің көрініс беруіне түрткі болуда. Сондықтан қазіргі кезде туындаған мәселелерді бейбіт шешу жолдарын іздеу маңызды. Қазақ елінің бастамасымен өткізілген әлемдік және дәстүрлі діндер лидерлерінің съездері мәдениеттер мен халықтар арасында түсіністік философиясын қалыптастыру мен дамыту жолын айқындап берді. Қазақстан-2050 Стратегиясында «Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съезі беретін артықшылықтарды да пайдалануымыз керек. Осы әңгімелесу алаңының базасында діни ыңғайдағы дауларды шешудің жаңа платформасын жасауымыз қажет.

Біз діни және этностық дауларды шешу үшін аймақтағы ыстық нүктелерде, Үлкен Таяу Шығыс аясында, тіпті одан да ауқымды деңгейде арағайындық жасауға дайын болуымыз керек» діни дауларды бейбіт жолмен шешу жолы ұсынылған болатын» [1].

Діндердің рухани әлеуеті мен діни лидерлердің беделін түрлі келіспеушіліктер мен кикілжіңдерді шешу жолына бағыттауға болатындығын уақыт көрсетіп отыр. Заманауи әлемде дінаралық және конфессияаралық сұқбат адамзатты ортақ құндылықтар негізінде көкейкесті мәселелерді бейбіт жолмен шешуге жол ашады. Қазіргі таңда діндес халықтар арасында ақидалық және мазхабтық айырмашылықтар діни алауыздыққа себеп болуда. Ислам діни тұрғысынан Құран мен сүннет негізінде шығарылған үкімдер мен көзқарастар жүйесі

мазхабты құрайды. Қазіргі таңда сүнниттік төрт мазхаб пен шииттік қалыпты мектептер Құран мен сүннет құндылығын ұстанады. 2005 жылы шілде айында Амман қаласында өткен «Шынайы ислам және оның заманауи қоғамдағы рөлі» атты конференцияда түрлі исламдық бағыттар мен ағымдарды өзара сұқбат пен төзімділікке шақырған үндеу қабылданған болатын. Ислам әлемдік дін ретінде әлемнің түрлі ұлттары мен ұлыстарының мәдениеті мен дүниетанымдық, өмір бағдарлық және жүріс-тұрыс, мінез-құлық ұстанымдарының, бағыт-бағдарының негізінде жатыр. Ислам барша адамзатқа рақымшылықпен жіберілген. Ислам құндылықтары мен тәлімдері әлемнің 2 миллиардқа жуық мұсылмандарына ортақ. Ислам діні барша адамзатқа жіберілгендіктен, ислам құндылықтары жалпыадамзаттық құндылықтармен үндес. Бейбітшілік пен рақымшылық, тазалық пен инабаттылық, мейірімділік пен кішіпейілдік, мәрттік пен адалдық мұраттары ислам дінінің адамзат үшін бейбітшілік пен тыныштық діні болғандығын көрсетеді.

Ислам нәсілшілдік, әсіресе, ұлтшылдық және кемсітушілікті, зорлық-зомбылықты қабылдамайды. Ислам ілімін түрлі«-измдер» аясында қарастыруға болмайды. Ислам адамдарды нәсілі мен ұлты, атақ-дәрежесі мен шығу тегіне қарап емес, адамның тақуалығы мен көркем мінезі, рухани кемелдігі және әдебіне қарап таразылайды. Қарапайымдылық және қайырымдылық, жомарттық және таза имандылық ислам дінінің мәні. Ислам негізінде тәлім-тәрбие алған мұсылман қарым-қатынастарда ізгілік, әдептілік, ұстамдылық, сабырлық және шыдамдылық танытады. Ислам қауымы орта жолды ұстанатын қауым. Исламда адамдар арасында әділдік пен кешірімділік қарым-қатынас қағидаты сақталуы айтылады.

Қазақстандағы діни жағдайды сараптайтын болсақ, Мәңгілік Ел халқының басым бөлігін мұсылмандар мен христиандықтың православие, католик, протестант бағытын және иудей дінін ұстанатындар құрайды. Ел тәуелсіздігінің алдында елімізде 68 ғана мешіт болса, қазіргі кезде мешіттердің саны 2400-ден асқан. 2012 жылы ел аумағындағы 28 діни оқу орындарының 13 қайта тіркеуден өтті. Сондай-ақ мұсылмандық діни оқу орындары Имамдардың білімін жетілдіру институты, «Нұр» ислам мәдениеті университеті және 2 республикалық, аймақтарда 7 медресе жұмыс жасайды. Еліміздің имамдары Түркияның «Хасеки» діни біліктілікті жетілдіру академиясында білімдерін жетілдіруде. Алматы қаласында православиелік бағыттың епархиалды

діни семинариясы дін қызметшілерін дайындайды. Православиелік ғибадатханалардың саны өсуде, 2010 жылы қаңтар айында Астанада Орталық Азиядағы ең үлкен Свято-Успенск кафедралды соборы ашылды. Аталған шіркеудің ашылуына Мәскеу және Бүкіл Ресей патриархы Кирилл қатысты. Ресей патриархы қазақ елінің ұлттық ерекшелігі қонақжайлығына ерекше баға бере отырып, қазақ халқының мейірімділігінің арқасында түрлі ұлттардың осы қасиетті жерде бейбіт өмір сүруіне кепіл болғанын айтты.

Ұлы Дала өркениеті ұстанған Мәңгілік ел идеясы түрлі ұлыстар мен діндерді бір шаңыраққа топтастыра білді.

Еліміздегі дәстүрлі діндер арасында жақсы байланыс орнаған. Қазақстанда дінаралық келісім мен ұлтаралық тұрақтылықтың сақталуына дәстүрлі діндер құндылықтарының жалпыадамзаттық әлеуетіне көңіл аударылуы тиіс. Қазақстандағы 18 конфессия өкілдері және 100-ден аса этнос өкілдерінің барлығы жұмыла бір мақсатқа, яғни тәуелсіз қазақ елінің гүлденіп өркендеуіне қызмет етуі тиіс. Еліміздегі тіркелген дәстүрлі діни бірлестіктердің басшылары қоғамдағы тұрақтылық пен бейбітшілікті сақтауға өз беделдерін барынша пайдалана отырып және сол діни бірлестік мүшелеріне осы ортақ мұратқа адал болуға шақыру керек. Діни бірлестіктер Ата Заңымыздың талаптарын бұлжытпай орындауға және мемлекеттік рәміздерге құрметпен қарауы қажет. Діни бірлестіктер мемлекетті құраушы қазақ ұлтының мәдениеті, тарихы мен салт-дәстүрлеріне сыйластық қатынас көрсетуі тиіс. Діни бірлестіктердің жүргізетін насихат жұмысы мен уағыздары дінаралық және ұлтаралық қарым-қатынас мәдениетіне негізделіп, діни төзімділік ұстанымдарына беріктік таныту керек. Діни уағызбен тек арнайы рұқсаты бар білікті дін ұстаздары айналысуы тиіс. Қазақстан зайырлы ел болғандықтан дәстүрлі діндердің саясилануы ұлттық қауіпсіздігіміз бен қоғамдық сана мен өмірге кері әсерін тигізуі мүмкін. Дәстүрлі діндердің қызмет аясы тәлім-тәрбиелік және руханият саласымен шектелуі тиіс.

Еліміздегі дәстүрлі діндердің басшылық қызметкерлері міндетті түрде ел азаматы болуы тиіс. Сондай-ақ діни бірлестіктердің қаржыландыру көздері бақылауда ұсталуы тиіс. Еліміздегі мешіт-медреселерде және шіркеулерде қызмет істеп жатқан дін ұстаздарының діни білімі мен өмір деректері мұқият сарапталуы тиіс. Шетелдерге діни білім алуға ұмтылатын жастарымыздың қатары көбейіп отырғандықтан, олардың дүниетанымы қалыптасып, діни білі-

мі жеткілікті деңгейде толыққаннан кейін ғана, бакалавр не магистр дәрежесін алған арнайы іріктеуден өткен қабілетті жастарды шетелдерге діни оқу орындарына жіберілгені жөн. Діни оқу орындарында оқитын жастарымызға ұлттық мәдениет пен салт-дәстүріміз, ұлт философиясы мен психологиясы, ділі туралы жан-жақты білім беруге ерекше көңіл аудара отырып, жастар бойында діни біліммен қатар, болашақ дін қызметкерлерге зайырлы білімнің қазіргі жетістіктері туралы терең түсініктер қалыптастыру заман талабы. Имамдардың құқық, философия, дінтану, тарих мамандықтары бойынша екінші білім алғаны жөн. Діндар жастарға діндарлықтың сыртқы көріністе емес, шынайы діндарлық пен тақуалық – бұл адамның рухани дүниесінің байлығымен айқындалатынына, яғни форма мен мазмұнның сәйкестігі екендігін түсіндіру. Бұрынғы кеңес одағында зайырлылық жүйесі 1918 жылы Халық комиссарлары кеңесінің «шіркеудің мемлекеттен және мектептің шіркеуден бөлінуі туралы» декретінде бекітілген еді. 1922 жылы БКП-ның Орталық комитеті жанынан дінге қарсы орталық ашылып, оны Бас саяси басқарманың алтыншы бөлімі қадағалады. 1922 жылы «Ғылым және дін» газеті жарыққа шықты. 1925 жылы Құдайсыздар қоғамы құрылды. 1954 жылы КОКП-ның ғылыми-атеистік насихатты күшейту туралы қаулысы шықты. Кеңестік заманда коммунистік идеология жастарда атеистік сана қалыптастыру үшін жоғары оқу орындарында «Ғылыми атеизм» пәнін оқытты. 1959 жылы ММУ-дің философия факультетінде діндер және атеизм тарихы мен теориясы кафедрасы ашылды. 1960-70 жылдары жоғары және арнаулы орта білім беру орындарында ғылыми атеизм кафедралары құрылды. 1964 жылы КОКП ОК жанындағы қоғамдық ғылымдар Академиясында ғылыми атеизм институты ашылды. КСРО білім беру жүйесінде жоғары аттестациялық комитеті ғылым атеизм және діндер тарихы мамандығы бекітілді. Ғылыми атеизм және діндер тарихы мен теориясы бойынша ғылыми мақалалар КОКП ОК жанындағы қоғамдық ғылымдар Академиясының «Вопросы научного атеизма», КСРО ҒА тарих институтының «Вопросы истории религии и атеизма» басылымдары және «Наука и жизнь», «Наука и религия» журналдарында жарық көрді. Кеңестік замандағы ғылыми ізденістер дінтанудың теориялық мәселелері, діннің әлеуметтік қызметі мен ролі, діннің танымдық тамырлары, еркін ой, дін философиясы, дін социологиясы мен психологиясы, атеистік тәр-

бие мен атеистік үгіт-насихат жүргізу әдістерін қамтыды. КСРО-ның мерзімді баспасөз беттерінде атеизм бұрышы тұрақты айдары болды. 1996 жылы ММУ-де дінтану мамандығы ашылды. Бүгінде Ресейдің 40-қа жуық білім беру орындары мен ғылыми орталықтарында дінтану бөлімшелері жұмыс жасайды. 2006 жылы Ресейде дінтану оқытушыларының қауымдастығы құрылды. Мемлекетімізде зайырлылық қағидаты 1995 жылы қабылданған Ата Заңымызда және 2011 жылғы діни қызмет туралы заңда бекітілген. Зайырлылық қағидаты азаматтың, халықтың, мәдениеттің және қазіргі білім берудің ұстанымы болу керек. Руханилық бұл болашақ ұрпақтың үйлесімді дамуының кепілі болуы керек. Сондай-ақ ол халықтың руханиятымен тығыз байланысты. Парасаттылық, имандылық, дәстүр, тіл, дін, діл, отансүйгіштік бүгінгі білім берудің негізгі ұстанымы. Зайырлылық – ар-ождан бостандығы және төзімділік сынды ұғымдармен тығыз байланысты. Зайырлылық қағидаты дүниетанымдық, ұлтаралық және дінаралық төзімділік мәдениетінің тұғыры. Қазіргі мектепте рухани-адамгершілік тәрбие ісі білім беру жүйесін ізгілендірумен байланысты. Дін туралы білім бұл дін тарихы, діни сенімдер мен ілімдер жүйесі туралы білім беру болып табылады. Дінтану жастардың діни санасын дәстүрлі негізде қалыптастыру және бірегейлендіру жолына қызмет етуі тиіс. Дінтану жастардың аналитикалық және синтетикалық қабілетін қалыптастырып, дәстүрден тыс және радикалды ағымдарға қатысты сыни ойлауға дағдыландыруы қажет.

Бүгінгі білімді азамат дін мен оның құндылықтары туралы білуі тиіс. Дінтану адам және қоғам туралы ғылымдармен тығыз бойланысты. Дінтану пәнін оқытуда дінді ғылыми тұрғыда түсіндіруге мән берілуі керек.

Елімізде 1991 жылы Қожа Ахмет Ясауи атындағы Қазақ-Түрік халықаралық университетінде дінтану мамандығы, 1999 жылы Қазақ ұлттық университетінің философия және саясаттану факультетінің философия және ғылым методологиясы кафедрасы негізінде дінтану мамандығы ашылды. ҚазҰУ-де дінтану сериясы бойынша ғылыми басылым жарық көреді. Заман талабына сай жоғары білікті мамандар дайындау мақсатына сай дін социологиясы, дін психологиясы, діндер тарихы мен философиясы кафедраларын ашқан жөн. 2000 жылдары Шымкент қаласында Қазақ-Кувейт және Қазақ-Араб университеттерінде дінтану бөлімдері ашылған болатын. 2003 жылы Нұр-Мұбарак Мысыр ислам

мәдениеті университетінде дінтану мамандығы ашылды. Қазіргі кезде дінтанушылар Еуразия Ұлттық университетінде, Қарағанды мемлекеттік университетінде, Шет тілдері және іскерлік карьера университетінде даярлануда. Еліміздің исламтанушы мамандары мен имамдары білім алған оқу орындары – Бұхарадағы Мир-араб медресесі, имам Бұхари атындағы Ташкент ислам университеті, Нұр-Мұбарак Мысыр ислам мәдениеті университеті, әл-Азхар университеті, Түркия, Пәкістан, Сауд Арабиясы, Йемен, Ливия университеттері мен еліміздегі медреселер. Шет елдерде діни білім алғандар үшін еліміздің оқу орындарында екінші білім алғандары жөн.

Қазақ елінің дінаралық келісімді ардақтайтын ұстанымы алуан түрлі өркениеттер мен мәдениеттер үшін үлгі болып отырғандығы Рим Папасы мен ОПШ Патриархының мың жылдан кейінгі тарихи кездесуі дәлелдеді. Қазіргі христиандық универсализмнің мәні – христиандық мәдениет аясында ортақ құндылықтарды ұстану. Христиандықтың негізгі үш бағыты Қасиетті Жазба мен Қасиетті Мирасты ортақ киелі мұра ретінде қадірлейді. Иудейлік ағымдарды Тәурат пен Талмуд аясында қалыптасқан ұлттық діни сана біріктіреді. Буддистік мектептер Трипитака мен Будданың өсиеттерімен ұйысады. Ислам әлемі Құран мен сүнна негізінде бірігеді. Адамзаттың өткен тарихында және бүгінгі өмірінде діни бірегейлік маңызды рөл атқаруда.

2016 жылы ақпанда Гавана қаласында Мәскеу және Бүкіл Ресей патриархы Кирилл және Рим папасы Франциск арасында мың жылдан кейінгі тарихи кездесуі екі шіркеу басшыларының латын Америкасына жасаған пастырлық сапарына тұспа-тұс келді. Қазіргі христиандық мәдениетті ұстанатын елдер ортақ христиандық құндылықтар негізінде бірігуге назар аудары бастады. Батыс әлемінің саяси және діни қайраткерлері христиан мәдениетінің тарихи түп-тамыры мен құндылықтары осы сенімді ұстанатын әлем халықтары үшін ортақ рухани мұра екендігін алға тартуда.

Ислам ілімі ізгілік пен рақымдылықты ұстанады. Ислам мәдениетін ұстанатын елдер озық технологиялар мен техника жетістіктерін игеруі үшін өзара ынтымақта болуы шарт. Исламның қайырымдылық пен рақымдылық құндылығына радикалды әсіре діншілдік идеология нұқсан келтіруде. Бейбітшілік діні-Ислам ілімін түрлі «измдер» аясында қарастыру дінді дұрыс түсінуге кедергі келтіреді. Таяу Шығыс пен Солтүстік Африкадағы, Ауғанстан, Сомали, Нигерия сынды елдердегі ДАИШ,

Джабхат Нусра, Талибан (бұл ұйымдарға Қазақстанда тыйым салынған), Боко Харам, Аш-Шабаб, және т.б. ірілі-ұсақ лаңкестік ұйымдар төрткүл дүниенің тыныштығына қауіп төндіріп отыр. Радикалды топтардың терминологиясы – жиһад, хиджра, халифат, такфир – (күпірмен айыптау), крестшілер, жахилийя (қараңғылық пен нағандық заманы), тағут – (пұтқа табынушылық), ширк – (серік қосушылық), бидғат – (дінге жаңалық қосушылық), муртад – (діннен шығу), мүшірік – (серік қосушылар), мұнафиқ – (екіжүзділік), кәпір – (дінсіздік). Радикал әсіре діншілдердің идеологиясы – зайырлы билікті құлату, шектен шығу мен діни төзімсіздік. Дінде шектен шығу адасуға бастайтын жол. Қазіргі кезде радикалшыл діни топтардың жетегінде кетпеу үшін олардың ресми идеологиясы мен терминологиясына талдаулар жасау керек. Заманауи өркениетаралық сұқбат ең алдымен кешірім мен рақымдылықтан басталады. Батыс пен Шығыс шіркеу басшыларының тарихи кездесуі түрлі сенімдік және ғұрыптық, мектептік, идеологиялық бағыттарға бөлінген ислам өркениетінің өзара дұрдараз елдеріне үлгі боларлықтай. Кейбір мұсылман елдерінің модернизм мен жаңа технологиядан бас тартуы, өзара ымыраға келмеуімен бөлінуі ислам өркениетінің жаңа технологиялық заман көшіне ілесе алмауына себеп болуда. Халықаралық лаңкестік – ХХІ ғасырдағы адамзат тағдырына төнген қауіп-қатер. Террор – бұл үрей мен қорқыныш жолымен қоғамдық сана мен қоғамдық психологияға әсер ету. Террор – зорлық пен күш көрсету арқылы мақсатқа жету және қоғамдық пікір тудыру. Терроршылардың идеологиялық ұстанымы үрей мен қорқыту жолымен діндер мен өркениеттер арасында сенімсіздік пен өшпенділік отын жағу. Адамзат тарихында террорлық әрекет уақыт пен кеңістік аясында әр қилы пішін мен мазмұнда болды. Адамзат тарихында террор ұлттық, діни, саяси, экономикалық, әскери мүдделерге жету жолында пайдаланылды. ХХ ғасырдың басындағы социалистік бағыттағы төңкерістер салдарынан ақ террор мен қызыл террор миллиондаған қарапайым адамдардың өмірін жалмады. Қазіргі алмағайып заманда террор – алпауыт елдердің геосаяси және геоэкономикалық мүдделерінің шиеленісуі нәтижесінде ықпал жасау мен қоқан-лоққы көрсетудің жаңа құралына айнала бастады. Терроризм идеологиясы және террорлық әрекет индивидуалды және топтық түрімен ерекшеленеді. 2011 жылы Норвегияның Утейа аралында Андерс Беринг Брейвиктің террорлық әрекеті, 2016 жылы 14 шілдеде Ниццада және

19 желтоқсанда Берлиндегі рождестволық жәрменкедегі жүк көліктерімен жасалған террорлық шабуылдар, Стамбулдағы түнгі клубтағы жаңа жыл кешіндегі террорлық қылмыс индивидуалды әрекеттер санатында. Бұл қылмыстар батыс мәдениетінің мәнді объектілеріне қарсы бағытталды. Топтық террорлық әрекеттер көбіне Таяу Шығыс пен Ауғанстандағы әскери және инфрақұрылымдық объектілерге қарсы жасалады. Шартты түрде террорлық әрекеттерді таяу шығыстық және батыстық деп бөледі. Біріншісі – жарылыс заттармен әскери объектілерге қарсы бағытталады, екіншісі – қоғамдық орындарда жасалады. Террорлық әрекеттерді ұйымдастырушы және орындаушы бірлесе отырып іске асырады. Сонымен қатар, террорлық қылмысқа үйретуші инструкторлардың таяу шығыстық және батыстық түрлері бар. Көптеген елдер халықаралық терроризм қауіп-қатерінен сақтану шараларын қолға ала бастады. 2016 жылы Ресейде Мемлекеттік Дума депутаты И. Яроваяның ұсынған заң жобасында әлеуметтік желілер, пошталық сервистер, мессенджерлер, жаңалық порталдары, онлайн-дүкендер – видео жазбалардың, бейнелердің, мәтіндік хабарламалардың, дауыс файлдарының берілуі мен өңделуі туралы ақпараттарды сақтауға міндетті. 2016 жылы Германия жастарының радикализациялануының алдын алу мақсатында «Таза дін» салафиилік қозғалысы жабылды. Сондай-ақ, 2012 жылы тыйым салынған Millatu Ibrahim тобының филиалдары Islamische Audios пен An-Nussrah және DawaFFM ұйымына тыйым салынды. Аталмыш ұйымның 140 мүшесі Сирия және Ирактағы соғыс қимылдарына қатысқан. Конституцияны қорғау бойынша органның мәліметі бойынша, Германияда 9200 жуық әсіре діншіл радикалдар бар. Қазіргі кезде бұл ұйымдардың қаржыландыру көздері іздестірілуде. 2013 жылғы деректер бойынша Германияда 42500 аса потенциалды экстремистер бақылауға алынған.

2016 жылы Лондон экономика және әлем институты ұсынған жаһандық терроризм индексі (The global terrorism index) әлемнің 163 еліндегі ахуалды қамтыған. Бұл зерттеу 2000-2015 жылдардағы халықаралық қауіпсіздік саласындағы өзгерістер мен үрдістерді талдауға арналған. Терроризмнің факторлары қатарында

саяси қуғын-сүргін, зорлық-зомбылық, нақты мемлекеттердің ішкі және сыртқы қақтығыстарға қатысуы аталған. Бұл индексте террорлық оқиғалардың саны, материалдық шығын, қаза болғандар мен жапа шеккендер саны, террорлық әрекетке ықпал етуші жанама факторлар назарға алынған. 2014 жылы 27 мемлекет, 2015 жылы 23 ел террорлық әрекеттен зардап шеккен. Террорлық қылмыстың 74% ДАИШ, Талибан, әл-Каеда (аталған ұйымдар Қазақстанда тыйым салынған), Боко-Харам террорлық ұйымдары жасаған. Терроризм – саяси, әлеуметтік, экономикалық, діни, сепаратистік мақсаттарына жету үшін күш қолдану мен қорқытып үрейлендіруге ұмтылатын заңнан тыс ұйымдардың қожан-лоққысы немесе нақты зомбылықты іске асыруы. Діни идеологиямен біріккен радикалды топтың ұйымдасқан әрекеттері бейбіт өмірге қауіп төндіруде. Жасанды діни құндылықтарды (таза ислам, халифат, имамат, жиһад) бүркемелену жолымен ілімдері мен әрекеттерін ақтауға тырысатын ұйымдар шынайы адамзаттық және діни мұраттарды тәрк етеді. Бір дін аясындағы сүннит пен шиит, протестант-католик, православ-католиктік кикілжіндер, Таяу Шығыстағы мұсылмандар мен иудейлер, Үндістандағы индуистер мен мұсылмандар, Бирма, Шри-Ланка, Филиппин елдеріндегі дінаралық қақтығыстар терроризмнің діни түрткілері туралы зерделеуге негіз болады. Елбасы «Әлем. XXI ғасыр» манифесінде лаңкестік дертін барша адамзат баласы бірлесіп жеңуге болатындығын атап көрсетті. «ИЫҰ мүше мемлекеттерді Ислам әлеміндегі татуласу үдерісін қолдауға және оны таяу жылдардағы ислам үмбетінің жаңа саяси тұғырнамасы ретінде қарастыруға шақырамыз» [2]. Қазақстан 2017-2018 жылдары – БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшесіне сайланды. «Осы шешім арқылы Ұйымға мүше мемлекеттер Қазақстан Республикасының бейбітшілік сүйгіш көп векторлы саясатына жоғары бағасын бері отыр» [3]. Еліміз БҰҰ қауіпсіздік кеңесінің – Ауғанстан мәселелері, ДАИШ және әл-Каеда террорлық ұйымдарына қарсы күресті үйлестіру, Эритрея-Сомали сынды тұрақты комитеттері жұмысына төрағалық жасайды. Адамзаттың түйткілді мәселелері өзара түсіністік пен теңдік, әріптестік пен өзара ықпалдастық негізінде шешілуі тиіс.

Әдебиеттер

- 1 Қазақстан-2050 Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты // Егемен Қазақстан. – 2012. – 15 желтоқсан.
- 2 ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев пен ТР Президенті Р.Т. Ердоғанның ислам әлеміндегі татуластық жөніндегі бірлескен декларациясы. // Егемен Қазақстан. – 2016, 14 сәуір . – Б. 2.
- 3 Әшімбаев М. Бұл – халықаралық қоғамдастықтың жоғары сенімі // Егемен Қазақстан. – 2017. – 1 қаңтар.

References

- 1 Kazakstan-2050 Strategiyasy' kaly'ptaskan memlekettin zhana sayasi bagy'ty'. Egemen Kazakstan. 2012. –15 zheltoksan.
- 2 KR Prezidenti N.A. Nazarbaev pen TR Prezidenti R.T. Erdoganny'n islam alemindegi tatulasty'k zhonindegi birlesken deklaraciya'y'. // Egemen Kazakstan. – 2016, 14 sauir . – B. 2.
- 3 Ashimbaev M. Bul – haly'karaly'k qogamdasty'kty'n zhogary' senimi. // Egemen Kazakstan. 2017. – 1 kantar.